

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

**МИРГОРОДСЬКИЙ Сергій Анатолійович - аспірант юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
ГРАБИЛЬНИКОВА Олена Анатоліївна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара**

ORCID ID: 0000-0001-5523-6254

УДК 351.74 : 342.922

DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.4-2.17>

У цій статті розглядаються поняття та види юридичних гарантій законності надання медичних послуг. Структура юридичної гарантії законності надання медичних послуг має два елементи: правову норму та діяльність суб'єкта. Так, правова норма встановлює конкретний обов'язок для суб'єкта правовідносин, а її виконання (тобто діяльність цього суб'єкта) гарантує реалізацію прав інших суб'єктів. Право є юридичною підставою для юридичної діяльності, а юридична діяльність - засобом реалізації права.

До спеціальних гарантій належать юридичні (правові) гарантії законності, які є специфічними правовими засобами та внутрішньоправовими механізмами, що є реальним втіленням законності в правовій сфері. До юридичних гарантій законності надання медичних послуг належать цілісність та ефективність правових норм, високий рівень контролю та нагляду за реалізацією законності, якісна діяльність компетентних органів щодо забезпечення законності, вдосконалення та зміцнення юридичної практики та дієвість заходів юридичної відповідальності.

Спеціальні юридичні гарантії надання медичних послуг можна поділити на такі групи: а) загальноправові гарантії (розвиненість правової системи в цілому, повнота та узгодженість законодавства, наявність розвинених правових інструментів та юридичних процедур, правова культура на певному рівні суспільства); б) організаційно-правові гарантії (органи законодавчої, виконавчої та судової влади), Президент як гарант Консти-

туції України, органи спеціального призначення як гарантії чинності законодавства, діяльність органів спеціального призначення як створення умов для надання медичних послуг); в) організаційно-правові гарантії (органи законодавчої, виконавчої та судової влади, Президент як гарант Конституції України, органи спеціального призначення (установи, діяльність органів спеціального призначення); г) організаційно-правові гарантії (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи виконавчої влади, діяльність органів місцевого самоврядування, діяльність органів спеціального призначення як створення умов для надання медичних послуг).

До гарантій законності надання медичних послуг належать: а) оскарження до суду рішень, дій та бездіяльності адміністративних органів, що надають публічні послуги (адміністративне судочинство); б) контроль за діяльністю адміністративних органів, що надають публічні послуги; г) звернення фізичних осіб (громадян та осіб без громадянства) відповідно до Закону України «Про звернення громадян»; д) судові оскарження рішень, дій та бездіяльності адміністративних органів, що надають публічні послуги (адміністративне судочинство); е) судові оскарження дій та бездіяльності адміністративних осіб; д) судові процеси проти посадових осіб, які відмовляють у наданні певних публічних послуг.

Ключові слова: звернення громадян, адміністрація, послуги, публічні послуги, оскарження, притягнення до відповідальності посадових осіб, суб'єкт адміністративного права.

У сучасному світі ступінь захищеності прав і свобод особистості є важливим показником рівня цивілізованості суспільства і держави. Для того, щоб кожна людина могла реально користуватися своїми суб'єктивними правами в Україні, важливо визначити ефективні механізми, які дозволять громадянам реалізовувати свої права в сучасних умовах політичних та економічних перетворень. Саме наявність ефективних юридичних гарантій може забезпечити практичну реалізацію прав, наданих кожній людині, у тому числі і права на публічні послуги в Україні.

Гарантії законності – це сукупність взаємопов'язаних об'єктивних умов і суб'єктивних чинників, що є особливим засобом забезпечення верховенства права. За конструкцією гарантії законності поділяються на загальні та спеціальні [5, с.92].

Юридичні гарантії є самостійним видом у системі гарантій. Слово «гарантія» («garantie» у перекладі з французької – забезпечувати) означає «запорука», «умова, яка гарантує що-небудь» [13]. У юридичній літературі під гарантіями прав і свобод розуміють: а) сукупність суб'єктивних і об'єктивних факторів [14] та б) систему соціально-економічних, політичних, моральних, правових та організаційних передумов, умов, засобів і способів [11]. Термін «фактори» не може бути використаний для позначення гарантій, оскільки він більше стосується природи явища або факторів. Друге визначення фактично не розкриває зміст поняття гарантій, а лише перераховує їх види. Натомість, визначення гарантій як «умов, засобів і способів» [4], що забезпечують реалізацію та всебічний захист прав, мабуть, є більш коректним.

Дійсно, певні «засоби та способи» є юридичними гарантіями лише через юридичну форму закріплення в нормах права. Сам термін «юридична гарантія» забезпечує правову основу для цього. Скоріше, забезпечити гарантію – це, у першу чергу, реалізувати права та виконати обов'язки, передбачені відповідними правовими нормами. Загальновідомо, що самі по собі норми не можуть призвести до певних правових результатів. Під діяльністю слід розуміти ре-

алізацію суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків, які правові норми покладають на відповідних суб'єктів трудових правовідносин [3].

З огляду на це, у структурі юридичної гарантії законності доцільно виокремити два елементи: правову норму та діяльність суб'єкта. Так, правова норма встановлює конкретний обов'язок для суб'єкта правовідносин, а її виконання (тобто діяльність цього суб'єкта) гарантує реалізацію прав інших суб'єктів. Право є юридичною підставою для юридичної діяльності, а юридична діяльність – засобом реалізації права.

У юридичній літературі (наприклад, А. Б. Міцкевич, Н. І. Матузов) продовжується дискусія про особливе призначення юридичних гарантій. Свого часу роль юридичних гарантій зводилася тільки до охорони та захисту прав громадян від будь-яких посягань з боку тих, хто зобов'язаний забезпечувати безперешкодне здійснення прав і свобод [10, с. 29]. У більш пізніх роботах (Н. А. Боброва, І. Я. Магновський) поняття юридичних гарантій було розширено і деякі автори почали визнавати, що юридичні гарантії також забезпечують реалізацію прав громадян [2, с. 94; 8, с. 14].

У юридичній науці існує досить багато різних визначень поняття «юридична безпека», які мають схожий, але дуже різний зміст. Перш за все, мова йде про юридичні гарантії в широкому розумінні, які стосуються різних галузей права.

Тому в загальноправовому сенсі, як зазначає М. В. Кравчук, коректно говорити про юридичні гарантії як про сукупність «засобів і способів» [6].

В. Ф. Погорілко під юридичними гарантіями розуміє спеціальні засоби реального забезпечення передбачених законом прав і свобод людини і громадянина [13]. У цьому визначенні не звертається увага на призначення юридичних гарантій, тобто на те, що саме юридичні гарантії забезпечують правові гарантії. Натомість, визначення цього поняття має містити вказівку на призначення цих «засобів і способів» як одну з найсуттєвіших ознак юридичних гарантій. Тому важливо, що у визначенні підкреслю-

ється, що юридичні гарантії покликані забезпечити фактичну реалізацію, всебічну охорону та захист прав громадян.

Іншими словами, «під юридичними гарантіями слід розуміти правові норми, які визначають конкретні юридичні засоби, умови і порядок реалізації прав, а також заходи правової охорони і захисту у разі порушення прав» [13, с. 237].

Розглянемо визначення поняття «юридична гарантія законності». Наприклад, І.С. Самощенко під юридичними гарантіями законності розуміє спеціальні нормативно-правові заходи, які гарантують неухильне виконання законів, запобігають свавілю державних органів і посадових осіб щодо громадян, забезпечують поновлення порушених прав і покарання порушників [14]. На думку інших, це також діяльність державних органів (а в деяких випадках і недержавних організацій), що здійснюється відповідно до цих норм [7].

До гарантій законності також відносять діяльність державних органів і громадських організацій (відповідно до правових норм) [10]. Інші стверджують, що під юридичними гарантіями слід розуміти систему юридичних заходів, пов'язаних з нормативними та індивідуально-правовими приписами, спеціально спрямованих на забезпечення законності [12, с. 97].

Науковець С. Шило розглядає юридичну гарантію законності не лише як сукупність засобів і способів (як загалом зазначено у наведеному вище визначенні), а й як єдність елементів, як цілісне правове утворення [15].

До спеціальних гарантій можна віднести юридичну (правову) гарантію законності. Це специфічний правовий інструмент або внутрішній правовий механізм, який є матеріальним втіленням законності у правовій сфері. До юридичних гарантій законності належать повнота та ефективність правових норм, високий рівень контролю та нагляду за дотриманням законності, якісна діяльність компетентних органів щодо забезпечення законності, вдосконалення та підвищення рівня юридичної практики, ефективність заходів юридичної відповідальності.

Спеціальні юридичні гарантії можна поділити на такі групи:

- загальноправові гарантії (розвиненість правової системи в цілому, повнота і несуперечливість законодавства, наявність розвинених правових інструментів і правових процедур, певний рівень правової культури в суспільстві);

- організаційно-правові гарантії (діяльність законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, Президента як гаранта Конституції України, спеціалізованих органів як гарантів чинності законодавства, створення умов для реалізації та охорони законодавства);

- процесуальні гарантії (наявність ефективних засобів примусу з боку держави, презумпція невинуватості, рівність правового статусу, непорушність прав і обов'язків суб'єкта, нормативно визначені засади безкарності за порушення закону) [14, с. 135].

Отже, виходячи з розуміння гарантій законності, пропонуємо виділити такі види гарантій забезпечення законності надання послуг у сфері охорони здоров'я: оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації з надання послуг у сфері охорони здоров'я у судовому порядку (адміністративне судочинство); контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації щодо надання послуг у сфері охорони здоров'я; звернення фізичних осіб (громадян та осіб без громадянства) відповідно до закону України «Про звернення громадян»; притягнення до відповідальності публічних службовців за відмову в наданні певного виду послуги у сфері охорони здоров'я.

Література

1. Leheza, Yevhen, Nalyvaiko, Larysa Sachko, Oleksandr Shcherbyna, Victor. Chepik-Trehubenko. Olha (2022). Principles of law: Methodological approaches to understanding in the context of modern globalization transformations. *Ius Humani. Law Journal*, 11(2), 55-79. <https://doi.org/https://doi.org/10.31207/ih.v11i2.312>
2. Leheza, Yevhen. Pisotska, Karina. Dubenko, Oleksandr. Dakhno, Oleksandr. Sotskyi, Artur 2022. The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurispru-

dence. *Revista Jurídica Portucalense*, December, 342-363. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15) <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/28026>.

3. Leheza, Yevhen; Savielieva, Maryna; Dzhaferova, Olena. 2018. Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*. Vol. 4, No. 3, pp. 147-157. Doi: 10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157

4. Matviichuk, Anatolii. Shcherbak, Viktor. Sirko, Viktoria. Malicieva, Hanna. Leheza, Yevhen. 2022. Human principles of law as a universal normative framework: Principios humanos del derecho como marco normativo universal. *Cuestiones Políticas*, 40(75), 221-231. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.14>

5. Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. 220 с.

6. Гіда Є. О., Білозьоров Є. В., Завальний А. М., Осауленко А. О., Кривицький Ю. В., Тихомиров Д. О. Теорія держави та права : Підручник. Мін-во освіти і науки України, молоді та спорту; НАБС. К.: Видавць О. С. Ліпкан, 2011. 575 с.

7. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права: Підручник. Львів: «Новий світ», 2003. 609 с.

8. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекта). К.: Атіка, 2013. 287 с.

9. Кузьменко О. В. Адміністративно-процесуальне право України : підручник. К.: Атіка, 2007. 416 с.

10. Легеза Є. О. Адміністративні процедури у сфері нерухомого майна: державна реєстрація речових прав та особливості реалізації через електронні торги: Монографія. Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2022.

11. Магновський І. Й. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект). Автореф. дис... к.ю.н.: 12.00.01. Нац. акад. внутр. справ України. К., 2003. 20 с.

12. Нагарний О. П. Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення. Дис. ... канд. юрид. наук, зі спеціальності 12.00.07. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2003. 205 с.

13. Околіта С. В. Справедливість та законність як принципи державно- правового регулювання: Дис. ... канд. наук з держ. упр: 25.00.02. К., 2000. С 135.

14. Погорілко В. Ф., Сірий В. І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. К., 1997. С. 40.

15. Шило С.М. Поняття та зміст правових гарантій законності в сфері адміністративної діяльності міліції. Вісник Луганського державного університету 'внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2013. № 4. с. 283-292.

CONCEPTS AND TYPES OF GUARANTEES FOR ENSURING THE LEGALITY OF THE PROVISION OF SERVICES IN THE FIELD OF HEALTH CARE

This article examines the concepts and types of legal guarantees of the legality of the provision of medical services. The structure of the legal guarantee of the legality of the provision of medical services has two elements: the legal norm and the activity of the subject. Thus, the legal norm establishes a specific obligation for the subject of legal relations, and its fulfillment (that is, the activity of this subject) guarantees the realization of the rights of other subjects. Law is the legal basis for legal activity, and legal activity is a means of implementing the right.

Special guarantees include legal (legal) guarantees of legality, which represent specific legal means and internal legal mechanisms, which are a real embodiment of legality in the legal sphere. Legal guarantees of the legality of the provision of medical services include the integrity and effectiveness of legal norms, a high level of control and supervision over the implementation of legality, the quality of activities of competent authorities to ensure legality, improvement and strengthening of legal practice, and the effectiveness of legal liability measures.

Special legal guarantees for the provision of medical services can be divided into the following groups: a) general legal guarantees (development of the legal system as a whole, completeness and coherence of legislation, availability of developed legal instruments and legal procedures, legal culture at a certain level of society); b) organizational and legal guarantees (legislative, executive and judicial authorities), the President as the guarantor of the

Constitution of Ukraine, special-purpose bodies as guarantors of the validity of legislation, the activity of special-purpose bodies as the creation of conditions for the provision of medical services); c) organizational and legal guarantees (bodies of legislative, executive and judicial power, the President as the guarantor of the Constitution of Ukraine, special purpose bodies (institutions, activities of special purpose bodies); d) organizational and legal guarantees (bodies of state power, local self-government bodies, executive bodies authorities, bodies of local self-government, bodies of local self-government, activities of bodies of local self-government, activities of bodies of local self-government, activities of bodies of local self-government, activities of bodies of local self-government, activities of bodies of local self-government, activities of bodies of local self-government, activities of bodies of local self-government). bodies, activity of special purpose bodies as creation of conditions for provision of medical services).

Guarantees of the legality of the provision of medical services include: a) appeal to the court of decisions, actions and inaction of administrative bodies providing public services (administrative proceedings); b) control over the activities of administrative bodies providing public services; d) appeals by natural persons (citizens and stateless persons) in accordance with the Law of Ukraine «On Appeals by Citizens»; e) judicial appeal of decisions, actions and inaction of administrative bodies providing public services (administrative proceedings); f) judicial appeal of actions and inaction of administrative persons); e) legal proceedings against officials who refuse to provide certain public services.

Key words: *appeals of citizens, administration, services, public services, appeals, prosecution of officials, subject of administrative law.*